

1951

η φύση

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΗΣ ΦΥΣΗΣ

ΤΕΥΧΟΣ 163

ΑΠΡΙΛΙΟΣ - ΜΑΪΟΣ - ΙΟΥΝΙΟΣ 2019

η φύση

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΙΑΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΗΣ ΦΥΣΗΣ

ΤΕΥΧΟΣ 163
ΑΠΡΙΛΙΟΣ - ΜΑΪΟΣ - ΙΟΥΝΙΟΣ 2019

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ
ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΗΣ ΦΥΣΗΣ

Νίκης 20, 105 57 Αθήνα
Τηλ.: 210-3224944, 210-3314563, FAX: 210-3225285
E-mail: info@eepf.gr - Ιστοθέση: www.eepf.gr

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ

Πρόεδρος: **Νίκος Πέτρου**
Αντιπρόεδρος: **Σταμάτης Σκαμπαρδώνης**
Γεν. Γραμματέας: **Αλέξια Νικηφοράκη**
Αναπλ. Γεν. Γραμματέας: **Γεράσιμος Ροδοθεάτος**
Ταμίας: **Σπύρος Μπσιακούλης**
Έφορος Εκδηλώσεων: **Ντόναλντ Μάθιους**
Μέλη: **Σοφία Καινούργιου, Χρήστος Κατσαρός, Χριστίνα Παπαζήση, Ιωάννης Πεκλιβανίδης**
Αναπλ. Μέλος: **Άγγελος Σωτηρόπουλος**
Επίτιμος Πρόεδρος: **Γιώργος Σφήκας**

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Σμαράγδα Αδαμαντιάδου, Μίλτος Γκλέτσος, Χρήστος Κατσαρός, Ντόναλντ Μάθιους, Νίκος Πέτρου, Σταμάτης Σκαμπαρδώνης, Μαρία Ρουσομουστακάκη.

Εκδότης - Υπεύθυνος ύλης
Σταμάτης Σκαμπαρδώνης, Νίκης 20, 105 57 Αθήνα

Τα ενυπόγραφα άρθρα αντιπροσωπεύουν τις απόψεις των συγγραφέων και όχι αναγκαστικά της Εταιρίας.

Επιμέλεια έκδοσης: **Σταμάτης Σκαμπαρδώνης**

Σελιδοποίηση - επιμέλεια εκτύπωσης
Άρης Βιδάλης

Τυπογραφείο: **ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ Α.Ε.**

Τιμή Τεύχους 4 ΕΥΡΩ
Στα μέλη διανέμεται δωρεάν.

ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ:
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΗΣ ΦΥΣΗΣ
Νίκης 20, 105 57 Αθήνα

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Πλαστικό: απειλή για ανθρώπους και ζώα	Στ. Σκαμπαρδώνης	3
Επιστολή προς τα μέλη		5
Η ανάβαση και εξερεύνηση της Βαράσοβας	Γ. Ρουσόπουλος	6
Άγραφα: Πέτρα και φως.	Σ. Σταμέλλος	12
Αμμοθίνες - Βιότοποι σε κίνδυνο	Γ. Σφήκας	16
Ένας βοτανικός κήπος με αρωματικά και φαρμακευτικά φυτά της Κρήτης	Μ. Γκλέτσος	21
Σχετικά με την προστασία μας από τις δασικές πυρκαγιές.	Μ. Αθανασίου	25
Πρόληψη δασικών πυρκαγιών στην πράξη, όχι στα λόγια	Η. Τζηρίτης	29
Κύθηρα: καινοτόμα πυροπροστασία οικισμών με τη συμμετοχή των πολιτών	Μ. Γκλέτσος	32
Jani Vangjeli: Flora Albanica	Δ. Φοίτος	34
Τι μέλλον επιφυλάσσουμε...	Σ. Αδαμαντιάδου	36
Βιβλιοπωλείο της ΕΕΠΦ.		38
«Οι αρχαίες πόλεις για την ενδημική χλωρίδα – από τον Απόλλωνα στην Αθηνά»		39
«Τοπικό Σύμφωνο Ποιότητας και Βιώσιμος Τουρισμός»		40
«ForOpenForests»	Χ. Γεωργιάδης	41
«Life Natura THEMIS»	Χ. Γεωργιάδης	42
«LifePRIMED»	Χ. Γεωργιάδης	43
«Γαλάζια Σημαία»	Δ.Ν. Βουρδουμπά	44
«Green Key»	Ν. Αντωνοπούλου, Μ. Συρίγου	48
Το πρόγραμμα «Yunus»	Χ. Αγάογλου	49
«Μαθαίνω για τα Δάση»	Θ. Πολυζωίδου	50
«Οικολογικά Σχολεία»	Θ. Πολυζωίδου	53
«Νέοι Δημοσιογράφοι»	Θ. Πολυζωίδου, Χ. Θεοδωρίκα	57
Στα χωριά του Κισσάβου και του Μαυροβουνίου	Γ. Σπαντιδάκης	60
Πρόγραμμα Εκδρομών-Ομιλιών.		62
Εγγραφές μελών - Δωρεές		63

Εξώφυλλο: Ρινοδέλφινα (*Tursiops truncatus*) στην Κερκυραϊκή θάλασσα (φωτογραφία Γιάννης Γαστεράτος).

Η Ελληνική Εταιρία Προστασίας της Φύσης έχει ως αποστολή της να ενημερώνει και να ευαισθητοποιεί τόσο τους Έλληνες, όσο και αυτούς που αγαπούν την Ελλάδα, για τη φυσική κληρονομιά της χώρας μας και να δραστηριοποιείται για την προστασία της.

Εικόνα 1α

Σχετικά με την προστασία μας από τις δασικές πυρκαγιές

Δρ. Μιλτιάδης Αθανασίου* (κείμενο και φωτογραφίες)

Ένα άρθρο δεν μπορεί από μόνο του να συμβάλει καθοριστικά στη μείωση των δυσμενών επιπτώσεων των δασικών πυρκαγιών στο ανθρωπογενές και το φυσικό περιβάλλον. Ενδεχομένως να κινήσει το ενδιαφέρον κάποιων αναγνωστών, ίσως να προκαλέσει συζητήσεις ή την περαιτέρω αναζήτηση πληροφοριών για το αντικείμενο, αλλά είναι αμφίβολο αν μπορεί, για παράδειγμα, να κλονίσει παγιωμένες και λανθασμένες αντιλήψεις και να μας πείσει για ζητήματα σχετικά με την αυτοπροστασία μας, προκαλώντας σημαντικές αλλαγές στις στάσεις μας και τελικά τροποποιώντας τις συμπεριφορές μας.

Όταν οι συμπεριφορές μας καθοδηγούνται από θετικές στάσεις που έχουν ενισχυθεί από γνώσεις για το φαινόμενο των δασικών πυρκαγιών, η ασφάλειά μας αυξάνεται διότι η έκθεσή μας σε αυτόν

τον φυσικό κίνδυνο μειώνεται, οπότε μειώνεται σε χαμηλά επίπεδα και η διακινδύνευσή μας, δηλαδή η πιθανότητα να χάσουμε τη ζωή μας ή να τραυματιστούμε.

Οικίες κατασκευασμένες από υλικά που είναι ανθεκτικά στη φωτιά και ο κατάλληλος χειρισμός της βλάστησης γύρω από αυτές συμβάλλουν στην περαιτέρω μείωση της διακινδύνευσής μας, ενώ ο εντοπισμός πιθανών αδυναμιών σε στέγες, πόρτες, παράθυρα και στις υδρορροές, καθώς και η έγκαιρη άρση τους μειώνει περαιτέρω την τρωτότητα και την πιθανότητα καταστροφής τους.

Βεβαίως, η ύπαρξη ανθεκτικών στη φωτιά κατασκευών (εικ. 1α, 1β, 1γ) από μόνη της δεν βοηθά, αν κατά την προσέγγιση και το πέρασμα της πυρκαγιάς βρισκόμαστε έξω από αυτές, εκτεθειμένοι σε εκατοντάδες βαθμούς Κελσίου και όχι μέσα σε αυτές και έχοντας εγκαίρως κλείσει ερμητικά πόρτες, παράθυρα και τυχόν ανοίγματα. Από την άλλη μεριά, ακόμη και η πλέον ενδεδειγμένη

* Ο Δρ Μιλτιάδης Αθανασίου είναι ειδικός στις δασικές πυρκαγιές, Περιβαλλοντολόγος, με M.Sc. στην Πρόληψη & Διαχείριση Φυσικών Καταστροφών (www.m-athanasiou.gr)

Εικόνα 1β: Τα εικονιζόμενα σπίτια, μαζί με εκείνα των εικόνων 1α και 1γ, είναι σε γενικές γραμμές ανθεκτικά στη φωτιά. Έχουν κάποιες αδυναμίες αλλήλα επιτρέπουν την προφύλαξή μας, αν δεν έχουμε καταφέρει να απομακρυνθούμε εγκαίρως, οργανωμένα και με ασφάλεια από εκεί. Σε τέτοια περίπτωση, η παραμονή μας μέσα σε αυτά, κατά το πέρασμα μιας δασικής πυρκαγιάς μεγάλης έντασης, είναι ζωτικής σημασίας και αποτελεί τη μοναδική μας επιλογή.

από εμάς συμπεριφορά δεν θα βοηθήσει ιδιαίτερα αν βρισκόμαστε σε έναν οικισμό που αποτελείται μόνον από ξύλινα σπίτια ή άλλες λυόμενες, «ελαφριές» και εύφλεκτες κατασκευές. Επιπλέον, κανείς δεν μπορεί να προεξοφλήσει ότι μία από τις αδυναμίες ενός κατά τ' άλλα ανθεκτικού σπιτιού δεν μπορεί να απειλήσει σοβαρά τη ζωή μας, αν τύχει να βρεθούμε κάτω από κάποιον δυσμενή συνδυασμό συνθηκών, γεγονότων, καταστάσεων ή ακόμη και συμπτώσεων.

Το να βρεθούμε ή να αναγκαστούμε να παραμείνουμε μέσα σ' ένα σπίτι καθώς μια δασική πυρκαγιά «το πλησιάζει», δεν είναι μια ευχάριστη εμπειρία και είναι απόλυτα λογικό να θέλουμε να φύγουμε μακριά από ένα τέτοιο ενδεχόμενο. Το ερώτημα είναι τι απομένει να κάνουμε αν δεν έχουμε καταφέρει να απομακρυνθούμε οργανωμένα με τη βοήθεια των αρχών ή αν δεν είμα-

στε σίγουροι ότι υπάρχει χρόνος για την έγκαιρη, δηλαδή ουσιαστικά για την ασφαλή, απομάκρυνσή μας. Συνήθως, οι πληροφορίες που χρειαζόμαστε για να αξιολογήσουμε την κατάσταση και να εξασφαλίσουμε το ότι δεν θα βρεθούμε κυκλωμένοι από τη φωτιά σε κάποιο σημείο της διαδρομής μας αν προσπαθήσουμε να διαφύγουμε δεν είναι διαθέσιμες, ενώ ακόμη και αν οι πληροφορίες υπάρχουν και είναι αξιόπιστες, θα πρέπει να έχουμε αρκετές γνώσεις για τις δασικές πυρκαγιές και σχετική εμπειρία έτσι ώστε να καταφέρουμε να προχωρήσουμε σε μια τέτοια εύστοχη εκτίμηση.

Κατά την εξάπλωση μιας δασικής πυρκαγιάς είναι κρίσιμο να γνωρίζουμε ότι, όταν δεν υπάρχει ο απαιτούμενος χρόνος ή η «πλήρης εικόνα» της εξέλιξής της, η απομάκρυνσή μας από χωριά με άτακτο τρόπο εγκυμονεί εξαιρετικά μεγάλους κινδύνους. Δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι στο παρελθόν

λανθασμένες αποφάσεις εγκατάλειψης οικισμών ή/και σπιτιών και προσπάθειες άτακτης διαφυγής οδήγησαν στην απώλεια πολλών ανθρώπινων ζωών, σε δυστυχήματα που έλαβαν χώρα στην Αρτέμιδα Ηλείας το 2007, στην Πορτογαλία το 2017 και στην ανατολική Αττική το 2018.

Σε λιγότερο γνωστά δυστυχήματα, πολίτες έχουν επίσης χάσει τη ζωή τους ή τραυματιστεί μόλις λίγες εκατοντάδες ή δεκάδες μέτρα έξω από οικισμούς, όπως στο Λεοντάρι Αρκαδίας το 2007 και στη Σιδηρούντα Χίου το 2016, αλλά και σε πολλές άλλες τραγικές περιπτώσεις. Οι

σχετικές αναλύσεις δείχνουν ότι, συνήθως, οι άνθρωποι που χάνουν τη ζωή τους ή τραυματίζονται έχουν εγκαταλείψει σπίτια τα οποία δεν έχουν υποστεί σημαντικές ζημιές ή έχουν παραμείνει άθικτα.

Στο ερώτημα τι σημαίνουν τελικά οι λέξεις «ανθεκτικό», «ασφαλές», «προετοιμασμένο» και τι οι λέξεις «απροετοίμαστο» ή «μη ασφαλές» κτίριο, μπορούμε να απαντήσουμε λαμβάνοντας υπόψη: α) την πυραντίσταση των δομικών του στοιχείων, β) ενδεχόμενες «αδυναμίες» του όπως η ύπαρξη πισσόχαρτου σε ξύλινη στέγη (εικ. 2) κ.ά., γ) την απόσταση από τη βλάστηση και δ) τα γεωμορφολογικά χαρακτηριστικά της περιοχής ενδιαφέροντος.

Σε αυτό το πλαίσιο, «αναζητώντας το προετοιμασμένο και ασφαλές κτίριο» τεκμηριώνεται πολύ εύκολα η ανάγκη: α) καθαρισμού της αυλής από τα ξερά χόρτα που θα μηδενίσει την πιθανότητα διάδοσης της φωτιάς εκεί, β) καθαρισμού των κεραμιδιών της ξύλινης στέγης από ξερές πευκοβελόνες και φύλλα, γ) τοποθέτησης σήτας σε διάφορα «ανοίγματα» του σπιτιού, δ) προστασίας προεξοχών της στέγης και ε) καθαρισμού των χόρτων σε καλλιέργειες πέριξ χωριών και οικισμών (εικ. 3, 4). Εύκολα τεκμηριώνεται επίσης ότι είναι καθοριστικής σημασίας να μην υπάρχουν γύρω από το σπίτι, στα μπαλκόνια ή στην αυλή: α) εύφλεκτα έπιπλα, β) ογκώδη πλαστικά παιδικά παιχνίδια, γ) άλλα συνθετικά υλικά ή σκουπίδια, δ) ένα παλιό αυτοκίνητο, ε) μια βάρκα ή στ) ένα τροχόσπιτο.

Αν μια δασική πυρκαγιά πλησιάζει την περιοχή που βρισκόμαστε και επιλέξουμε ή αναγκα-

στούμε να καταφύγουμε μέσα σε κτίριο, ενός χωριού ή μιας ζώνης μείξης δασών - οικισμών, το οποίο είναι ανθεκτικό στη φωτιά, η ζωή μας δεν αναμένεται να απειληθεί αν έχουμε μεριμνήσει για όσα περιγράφονται στις προηγούμενες παραγράφους, αν κάνουμε τις «προετοιμασίες της τελευταίας στιγμής», όπως το μάζεμα μιας τέντας ή μιας κουρτίνας, και αν έχουμε εγκαίρως κλείσει ερμητικά πόρτες, παράθυρα και τυχόν ανοίγματα, ώστε να προστατευτούμε από τα καυτά αέρια και τον καπνό.

Από τη συζήτηση για το αντικείμενο γίνεται σαφές ότι κάποιες γνώσεις για τις δασικές πυρκαγιές είναι ζωτικής σημασίας διότι μας δείχνουν τι χρειάζεται να αποφύγουμε για να μην υποπέσουμε σε μοιραία λάθη, και μας βοηθούν να λάβουμε σωστές αποφάσεις και να ακολουθήσουμε λογικά βήματα έτσι ώστε να παραμείνουμε ασφαλείς.

Για παράδειγμα, είναι σημαντικό να γνωρίζουμε πως δεν κινδυνεύουμε «λιγότερο» σε περιοχές όπου δεν υπάρχει ψηλό δάσος. Αντίθετα, μπορεί να κινδυνέψουμε «περισσότερο» αν υποτιμήσουμε την ενδεχόμενη συμπεριφορά της φωτιάς στη χαμηλή θαμνώδη βλάστηση, ακόμη κι αν είναι φρυγανική ή στα ξερά χόρτα. Επιπλέον, ακόμη και όταν «δεν φυσάει πολύ», δηλαδή ακόμη και χωρίς ισχυρό ή θυελλώδη άνεμο, η πιθανότητα ενστυχήματος είναι υψηλή, αν πληρούνται κάποιες επιπλέον προϋποθέσεις.

Στις περιοχές όπου οι πολίτες είναι ενημερωμένοι και τα σπίτια προετοιμασμένα, η δασοπυ-

Εικόνα 2: Το πισσόχαρτο κάτω από τα κεραμίδια μιας ξύλινης στέγης συνιστά σοβαρή αδυναμία και αυξάνει δραματικά την πιθανότητα καταστροφής ενός σπιτιού, αν προσγειωθούν καύτρες εκεί.

Εικόνα 3: Καθαρισμένος ελαιώνας

ρόσβηση διευκολύνεται σημαντικά, ενώ ο σχεδιασμός για την αποτροπή καταστροφικών πυρκαγιών υποστηρίζεται σημαντικά από την ανάλυση της απειλής και από αντιπυρικά σχέδια, αν αυτά έχουν εγκαίρως θέσει ρεαλιστικούς στόχους, επιστρατεύοντας κατάλληλα επιστημονικά εργαλεία, λαμβάνοντας υπόψη τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά μιας περιοχής και αξιοποιώντας τα συγκριτικά της πλεονεκτήματα.

Κεντρικό ρόλο στην προσπάθεια διαδραματίζει η πρόβλεψη των χαρακτηριστικών ενδεχόμενων δασικών πυρκαγιών και η εκτίμηση της αναμενόμενης εξάπλωσής τους για διάφορα σενάρια μετεωρολογικών συνθηκών. Η μέθοδος η οποία προτείνεται να εφαρμόζεται κυρίως πριν την αντιπυρική περίοδο, έτσι ώστε να υπάρχει ο απαιτούμενος χρόνος για προσαρμογές, συνεννοήσεις και βελτιώσεις πρέπει να λαμβάνει υπόψη τις εγγενείς

της αδυναμίες και τους σχετικούς περιορισμούς, για να διαφυλάττει την αξιοπιστία της.

Αποφεύγοντας τη σοβαρή υποεκτίμηση της απειλής που είναι ανεπιθύμητη αλλά και τη σημαντική υπερεκτίμησή της, η οποία δεν πρέπει να συμβαίνει συχνά διότι μπορεί να προκαλέσει πολύ σημαντικά προβλήματα μακροπρόθεσμα, τα ευρήματα της μεθόδου μπορούν να τροφοδοτούν την ενημέρωση και την εκπαίδευση του συνόλου της τοπικής κοινωνίας και να καθοδηγούν σχετικές ασκήσεις πριν την έναρξη της αντιπυρικής περιόδου, για την προετοιμασία των φορέων και του γενικού πληθυσμού.

Έχοντας δουλέψει συστηματικά και με συνέπεια στο στάδιο της πρόληψης, οι έγκαιρες ειδοποιήσεις για την εξάπλωση πραγματικών δασικών πυρκαγιών κατά τη διάρκεια της αντιπυρικής περιόδου θα μπορούν να γίνουν κατανοητές και να αξιοποιηθούν κατάλληλα από τους παραλήπτες.

Αν είμαστε εφοδιασμένοι με γνώσεις που μας επιτρέπουν να λάβουμε τις σωστές αποφάσεις, αν έχουμε μεριμνήσει για την αποφυγή υπεραπλουστεύσεων και αν έχουμε εκ των προτέρων δημιουργήσει μερικές εναλλακτικές σειρές προκαθορισμένων ενεργειών, τότε γνωρίζουμε τι πρέπει να αποφύγουμε και πώς χρειάζεται να συμπεριφερθούμε, ακόμη κι αν οι συνθήκες είναι ακραίες και η ψυχολογική πίεση μεγάλη.

Κάτι τέτοιο μπορεί να αποδειχθεί καίριας σημασίας σε περιπτώσεις όπου ενδεχόμενες δασικές πυρκαγιές υψηλής έντασης ή/και υψηλού ρυθμού εξάπλωσης απειλήσουν περιοχές της ηπειρωτικής ή/και της νησιωτικής Ελλάδας, πριν την άφιξη των δασοπυροσβεστών, μην έχοντας αφήσει περιθώρια ούτε για οργανωμένη αλλά ούτε και για ασφαλή απομάκρυνση. ■

Εικόνα 4: Ο καθαρισμός των χόρτων στις καλλιέργειες γύρω από το εικονιζόμενο χωριό είναι καθοριστικής σημασίας για την προστασία του.

